

ቅዱስ ቁርአን ለሥነ ምግባራዊ እሴቶች የሰጠው ልዩ ትኩረት

ምስጋና ሁሉ በተከበረው መጽሐፉ

﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِيَّتِي هِيَ أَهْوَىٰ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَزَاءً كَبِيرًا ﴾

ለአለው ለዓለማዊ ጌታ ለአላህ ይገባው። ትርጉሙም (ይህ ቁርአን ወደዚያች እርሷ ቀጥተኛ ወደ ሹነቸው መንገድ ይመራል። እነዚያንም በጎ የሚሠሩትን ምእመናን ለእነሱ ታላቅ ምንዳ ያላቸው መኾኑን ያበስራል።) ማለት ነው።

ብቸኛ ከሆነው ለሱም አጋሪ ከለለው አላህ በስተቀር በእውነት የሚገዙት አምላክ እንደሌለ እመሰክራለሁ። እንዲሁም ሰይዲና ሙሐመድም የሱ ባሪያና መልእክተኛ በመሆናቸውም እመሰክራለሁ። ጌታዬ ሆይ! በርሳቸው፣ በቤተሰቦቻቸው፣ በባልደረቦቻቸውና አስከ እለተ ቂያማ ድረስ በመልካም ምግባር በተከተሏቸው ምእመናን እዝነትህን፣ ሰላምህንና በረከትህን አውርድ።

ከዚህም በመቀጠል፡

በቅዱስ ቁርአን በኩል ያሉት የክብር ዓይነቶች ቁጥር ስፍር የላቸውም። የተከበረው ቁርአን ጠንካራ የአላህ ገመድ፣ ጠብብ የተሞላበት እውቀት፣ ግልጽ ብርሃንና ቀጥተኛ መንገድ ነው። እሱም ያ ማጣመም የማያገኘው፣ ከፊቱም ሆነ ከኋላው ውሸት የማይመጣበት፣ ሙሁራን ከሱ የማይጠግቡ፣ በመልስ ብዛት የማይደበዝዝ፣ አስደናቂ ነገሮቹ የማያልቁ፣ በሱ የተናገረ እውነተኛ፣ በሱም የሰራ ምንዳው የላቀ፣ በሱ የፈረደ ፍትሃዊና ወዱሱም የጠራ ትክክለኛውን መንገድ የሚመራ የሆነ ክቡር መጽሐፍ ነው። አላህ (ሱ.ወ.) እንድህ ይላል፡

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

ትርጉሙም (መጽሐፉንም ለሁሉ ነገር አብራሪ፣ መሪም፣ እዝነትም፣ ለሙስሊሞችም አብሳሪ ሹኖ ባንተ ላይ አወረድነው።) ማለት ነው። እንድሁም እንድህ ይላል፡

﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾

ትርጉሙም (በመጽሐፉ ውስጥ ምንንም ነገር አልተውንም) ማለት ነው።
 ከቅዱስ ቁርኣን እሴቶች አንዱና በመጀመሪያ የሚጠቀሰው በግለሰብና በህዝቦች ሕይወት ለአለው የሥነ ምግባራዊ ግንባታ የሚሰጠው ልዩ ትኩረት ነው። ለዚህም ጉዳይ በመልካም መንፈስና በንጹህ ልቦና የታነጸ እንድሁም በማህሉም እውነተኛነት፣ እምነት፣ ርህራሄና እዝነት የሰፈነበት አንድነቱም የጠነከረ ማህበረሰብ ለማዋቀር የሰውን ልጅ የአለት ከአለት ስርአት ቅን የሚያደርጉ በርካታ እሴቶችን ደንቦችንና ህግጋትን አስቀምጧል። በዚህ መልኩም የተዋቀረው ማህበረሰብ ከሰዎች መካከል ባለው ተፈጥሯዊ ልዩነት የሚያምን ሲሆን ተቻችሎ ለመኖርና ሌላውንም ለመቀበል መርህ ይገዛል። በሃይማኖትም መሰረት ይህችን ዓለም ለማልማት ይጥራል። አላህ (ዐ.ወ.) እንድህ ይላል፡

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ نَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

ትርጉሙም (እናንተ ሰዎች ሆይ! እኛ ከወንድና ከሴት ፈጠርናችሁ። እንድትተዋወቁም ጎሳዎችና ነገዶች አደረግናችሁ። አላህ ዘንድ በላጫችሁ በጣም አላህን ፈራሆችሁ ነው። አላህ ግልጽን ዐዋቂ ውስጥንም ዐዋቂ ነው።) በማለት ነው። እንድሁም እንድህ ይላል፡

{وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ * إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ...}

ትርጉሙም (ጌታህም በሻ ኖሮ ሰዎችን ሁሉ አንድ ሕዝብ ባደረጋቸው ነበር። የተለያዩም ከመሆን አይወገዱም። ጌታህ ያዘነለት ብቻ ሲቀር፤ (ከመለያየት አይወገዱም)። ...) ማለት ነው። እንድህም ይላል፡

هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا {

ትርጉሙም (እርሱ ከምድር ፈጠራችሁ። በውስጧ እንድታለሟትም አደረጋችሁ።) ማለት ነው።

የቅዱስ ቁርኣንን አንቀጾች ጠለቅ ብሎ የሚመራመር ሰው ቁርኣን እንድንመራባቸው ያዘዘን ሥነ ምግባራዊ እሴቶች ባንድ ወቅት ልንተወው ወይም በአንድሁኔታ ልንተገብረውና በሌላ ሁኔታ ልናልፈው የምንችል የቅንጦት ተግባራት አለመሆናቸውን በእርግጠኝነት ሊገነዘብ ይችላል። ይልቁንም እነዚህ እሴቶች ዘመን በለወጥም ሆነ ቦታ በመቀየር የማይለወጡ ቋሚ እሴቶች ናቸው። እነዚህ እሴቶች ነብያችን (ሶ.ዐ.ወ.) በተግባር የፈጸሟቸውና ሰዎችም እንድመሩባቸው ያዙባቸው የነበሩ ናቸው።

እናታችን ዓኢሻ ስለነብያችን (ሱ.ዐ.ወ.) ጠባይ በተጠየቁ ጊዜ የተላያዩ ተግባራትን አልቆጣጠሩም። ግን አጭር መልሳቸው ጠባያቸው ቁርአን ነበር የሚል ነበር። ሰዕድ ኢብን ሂሻም አንድ ቀን ፣

وَلَا تَكْ لِعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

(አንተ በመልካም ጸባይ ላይ ነህ) ስለምትለው አንቀጽ ተጠየቁ። እሳቸውም እኔ (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) ዓኢሻን እነድህ ስል ጠየቅሁኝ። የምእምናን እናት ሆይ! እስኪ ስለአላህ መልክተኛ ጠባይ ንገሩኝ? እሳቸውም ቁርአን ታነባለህ አይደል? አሉኝ። እኔም አዎን አልኩኝ። የአላህ መልክተኛ ጠባይ ቁርአን ነበር አሉኝ። የእናታችን ዓኢሻ አባባል በቁርአን የተካተቱት የእምነት መመሪያዎች፣ ህግጋት፣ የአምልኮት ደንቦችና የግንኙነት ስርአቶች የሰውን ልጅ በተሟላ ሥነ መግባር ለመገንባት መሰረተ መዋቅር መሆናቸውን በቀጥታ ይጠቁማል ይላሉ። ሊቃውንት። የናታችን ዓኢሻ አባባል አሁንም ነብያችን በተለያዩ የሕይወት ጊዜያቸው ለዚህ ዓይነቱ መዋቅር አርአያ እንደነበሩ በግልጽ ያሳያል።

ከተመለከቱት እሴቶች ዋና ዋና ከሚባሉት አንዱ ደግሞ የሰውን ልጅ ሰብእነት ማክበርና ክብሩን መጠበቅ እንድሁም እሱን አለማጣጣል የሚለው ነው። አላህ (ሱ.ወ.) በተከበረው መጽሐፉ ማንኛውም ሰው እንደማሸፍና ማፌዝ ባሉ ተግባራት የሌሎችን ስሜት ከሚጎዳ ነገር መራቅ ያለበት መሆኑን እንድህ ሲል ገልጹአል፡

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَرُوا بِاللِّقَابِ بَرُّسَ الْأَسْمِ الْفُلُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُوبْ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

ትርጉሙም (እናንተ ያመናችሁ ሆይ! ወንዶች ከወንዶች አይቀልዱ። ከእነርሱ የበለጡ ሊኾኑ ይከጀላልና። ሴቶችም ከሴቶች (አይሳለቁ)። ከእነርሱ የበለጡ ሊኾኑ ይከጀላልና። ነፍሶቻችሁንም አታነውሩ። በመጥፎ ስሞችም አትጠራሩ። ከእምነት በኋላ የማመጽ ስም ከፋ። ያልተጸጸተም ሰው እነዚያ እነርሱ በዳዮቹ ናቸው።) ማለት ነው። እንድሁም እንድህ ይላል፡

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّن ظُلْمٍ إِنَّ بَعْضَ الظُّلْمِ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَأَعْيَابِ أَحَدِكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْنَاهُ وَأَنذَرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ

ትርጉሙም (እናንተ ያመናችሁ ሆይ! ከጥርጣሬ ብዙውን ራቁ፤ ከጥርጣሬ ከፊሉ ኃጢአት ነውና። ነውርንም አትከታተሉ። ከፊላችሁም ከፊሉን አይማ። አንደኛችሁ የወንድሙን ስጋ የሞተ ኾኖ ሊበላው ይወዳልን? (መብላቱን) ጠላችሁትም፤

(ሐሜቱንም ጥሉት):: አላህንም ፍሩ:: አላህ ጸጸትን ተቀባይ አዛኝ ነውና::) ማለት ነው::

ቅዱስ ቁርአን ልባችንን እንድናጠራ፣ ከርኩስ አስተሳሰብ፣ ከቂምና ከመጥፎ ጥርጣሬ እንድታቀብ እንድህ በማለት ያዘናል፡

{وَلَا إِدْسَمُوعَةٌ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِرَأْ نَفْسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ}.

ትርጉሙም ((ውሸቱን) በሰማችሁት ጊዜ ምእምናንና ምእምናት በጎሶቻቸው ለምን ደግን ነገር አልጠረጠሩም ለምንስ ይህ ግልጽ ውሸት ነው አላሉም::) ማት ነው::

ቅዱስ ቁርአን ልዩ ትኩረት የሰጠው ሌላው እሴት ደግሞ በመልካም ነገርና አላህ በመፍራት ዘርፎች ያለው የትብብር የመተጋገዝና የመተዛዘን እሴት ነው:: አላህ (ሱ.ወ.) አንድህ ላል፡

{وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ}

ትርጉሙም (በበጎ ነገርና አላህን በመፍራትም ተረዳዱ:: ግን በኃጢአትና ወሰንን በማለፍ አትረዳዱ:: አላህንም ፍሩ:: አላህ ቅጣተ ብርቱ ነውና::) ማለት ነው::

ከማህበረሰቡ አባላት መካከል የሚደረገው ትብብር ጠንካራ ሀገር ለመገንባትና ለማህበረሰቡ ደህንነት ዋና መሰረት ነው:: ለያንዳንዱ ሰው ሊያሳካው የሚፈለገው አላማ አለው:: እያንዳንዱም ሰው የመደጋገፍን መርህ እውን ለማድረግ ቀድሞ ከጣረ አላማው በቀላሉ ይሳካል:: እንድህ የሚለው ግጥም ደራሲ እጅጉን ይደነቃል፡

ዐረብም ሁን ከዐረብ ውጭ ለሰው ልጅ ደራሹ ሰው ነው:: ምንም እንኳን ባይሰማቸውም ከፊላቸው ለከፊሉ አገልጋይ ነው::

ነብያችን (ሱ.ዐ.ወ.) የትብብርን እሴት ታላቅነት እንድህ በማለት ገልጸዋል፡ (በመዋደዳቸው፣ በመተዛዘናቸውና በመተጋገዳቸው የምእምናን ምሳሌ አንዳካል እንቅልፍ በማጣትና በህመም ሲሰቃይ ሌሎችም የዚያ አካል ክፍሎች እንዲመሰማቸው ዓይነት ነው):: እንድህም በሌላ ሐዲስስ እንድህ ብለዋል፡ (ሙስሊም ለሙስሊም ወንድሙ ነው:: አይበድለውም ለጠላትም አሳልፎ አይሰጠውም የአንድን ሰው ጉዳይ ለማውጣት የሚጥር ሰው አላህ ጉዳዩን ያወጣለታል:: ከአንድ ሙስሊም ጭንቀት ያቃለለ ሰው አላህ ከትንሳኤ ቀን ጭንቀቶች አንዱን ያቃልለታል:: የአንድን ሙስሊም ነውር የሸፈነ ሰው አላህ በትንሳኤ ቀን ከውርደት ይሰውረዋል)::

በቅዱስ ቁርአን ከተካተቱ እሴቶች ሌላው ደግሞ የማሰብና አእምሮን የማሰራት እሴት ነው:: አላህ (ዐ.ወ.) ባሮቹ በመሰማትና በምድርም ባሉ ፍጥረታት እንድመራምሩ አዟል:: እንድህም ተመራማሪዎችን እንድህ በማለት አሞግሷል፡

نَزَّلْنَا فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ * الَّذِينَ يَتَّقُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقَعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ {

ትርጉሙም (ሰማያትንና ምድርን በመፍጠር ሌሊትና ቀንንም በመተካካት ለባለ አእምሮዎች በእርግጥ ምልክቶች አሉ። (እነርሱም) እነዚያ ቆመው፣ ተቀምጠውም፣ በጎኖቻቸው ተጋድመውም አላህን የሚያወሱ በሰማያትና በምድር አፈጣጠርም የሚያስተነትኑ፡- «ጌታችን ሆይ! ይኸን በከንቱ አልፈጠርከውም፤ ጥራት ይገባህ፤ ከእሳትም ቅጣት ጠብቀን» የሚሉ ናቸው።) ማለት ነው።

{أُولَٰمٍ يَنْظُرُونَ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ}

ትርጉሙም (በሰማያትና በምድር ግዛት ውስጥ... አያስተውሉምን።) ማለት ነው። ለኛ የመራመርን በር ከፍት ያደረገልን መሆኑንም እንድህ ሲል ገለጧል

{اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا}

ትርጉሙም (አላህ ያ ሰማያትን የምታዩዋት አዕማድ ሳትኖር ያነሳት ነው።) ማለት ነው። እንድህም እንድህ ይላል፡

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا لَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَآئِلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ {

ትርጉሙም (አያችሁን «አላህ በእናንተ ላይ ቀንን እስከ ትንሣኤ ቀን ድረስ ዘውታሪ በያደርገው ከአላህ ሌላ በውስጡ የምታርፉበትን ሌሊት የሚያመጣላችሁ አምላክ ማን ነው (ንገሩኝ) አታስተውሉምን» በላቸው።) ማለት ነው።

{وَأَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ}

ትርጉሙም (በከፍተኛቸው (ሁኔታ) አያስተውሉምን?) ማለት ነው። እንድህም እንዲህ ይላል፡

{وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ}

ትርጉሙም (በምድርም ውስጥ ለሚያረጋግጡ ሰዎች ምልክቶች አልሉ። በከፍተኛቸውም ውስጥ (ምልክቶች አልሉ)፤ ታዲያ አትመለከቱምን?) ማለት ነው።

ይህ ምርምር ለአላህ የሚደረግ አምልኮ መሆኑን የነብያቶችን ባልደረቦች ፈጥነው ተገንዝበውታል። (ከርሳቸው አላህ ይውደድና) አቡ አደርዳኦ የተባሉት ባልደረባ እንድህ ይሉ ነበር። «አንድ ሣዓት ስለአላህ ፍትረታት መመራመር ሌሊቱን ቁም ከመስገድ ይበልጣል።» (አላህ መሀረት ያደርግላቸውና) ወህብ ኢብን ሙከቢህ የተባሉት ሊቅም እንድህ ይሉ ነበር። «አንድ ሰው ምርምር አይረዝምም በመጨረሻ የሚገነዘብ ቢሆን እንጂ። አይገነዘብም እውቀት የሚቀስም ቢሆን አንጂ። እውቀት አይቀስምም የሚሰራበት ቢሆን እንጂ።»

የውይይትና የሌላውን ማክበር እሴትም በቅዱስ ቁርኣን ተካቷል። በርከታ የቁርኣን አንጾች በሰው ልጅ ሕይወት ውስጥ ውይይት እጅግ አስፈላጊ መሆኑን አመልክተዋል። ውይይት መልእክቱን ሲያስተላለፉ እንድተቀሙበት አላህ ለነብያቱና መልክተኞቹ የመረጠላቸው ሰልት ነው። የአሰልምና እምነት የሃይማኖት ነጻነት መኖሩን ያረጋግጣል። አላህ (ሱ.ወ.) እንድህ ይላል፡

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ

ትርጉሙም (በሃይማኖት ማስገደድ የለም። ቅኑ መንገድ ከጠማማው በእርግጥ ተገለጠ።) ማለት ነው።

እነሆ ኑብዩ ኑሕ ለረዥም ጊዜ በዘለቀው የሃይማኖት ጥሪያቸው እንድህ ማለታቸውን ቅዱስ ቁርኣን አውስቷል፡

يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ لِي كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَأَتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِهِ فَاعْمَيْتُمْ عَلَيَّكُمْ أَن تُلْزِمُونَهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ .

ትርጉሙም («ሕዝቦቼ ሆይ! ንገሩኝ ከጌታዬ በግልጽ ማስረጃ ላይ ብሆን ከእርሱም ዘንድ የሆነን ችሮታ (ኑብይነት) ቢሰጠኝና በእናንተ ላይ ብትደበቅባችሁ እናንተ ለርሷ ጠይቃች ስትሆኑ እርሷን (በመቀበል) እናስገድዳችኋለን» አላቸው።) ማለት ነው። ኑብዩ ኢብራሂምም ለአመጸኛው ንጉስ መረጃ ሲያቀርቡ አንድህ ብለዋል፡

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُخْبِرِي وَيُؤْمِنُ قَالَ أَنَا أُؤْمِنُ قَالِ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأَنْتَ بِهَا مِنَ الْمَعْرُوبِ فَابْتُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

ትርጉሙም (ወደዚያ አላህ ንግሥቱን ስለሰጠው ኢብራሂምን በጌታው ነገር ወደ ተከራከረው ሰው አላየህምን ኢብራሂም «ጌታዬ ያ ሕያው የሚያደርግና የሚገድል ነው» ባለ ጊዜ «እኔ ሕያው አደርጋለሁ እንድላለሁም» አለ። ኢብራሂም፡- «አላህ ፀሐይን ከምሥራቅ በኩል ያመጣል (አንተ) ከምዕራብ በኩል አምጣት» አለው። ያም

የካደው ሰው ዋለለ፤ (መልስ አጣ) አላህም በዳዮች ሕዝቦችን አይመራም።) ማለት ነው።

በዚህ ዓይነት ስርአት ነበር ነብዩ ሙሳ ከፎርአን ጋር ወይይት ያደረጉት። አላህ (ሱ.ወ.) እንድህ ላል፡

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ * قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ * قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْمَعُونَ * قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ * قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ * قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ * قَالَ لَنْ نَأْتِيَنَّهُ بِآيَاتِنَا فَتُؤْمِنُوا * قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ * قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْمَعُونَ * قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ * قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ * قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ * قَالَ لَنْ نَأْتِيَنَّهُ بِآيَاتِنَا فَتُؤْمِنُوا .

ትርጉሙም (ፈርዖን አለ «(ላከኝ የምትለው) የዓለማትም ጌታ ምንድነው» (ሙሳ) «የሰማያትና የምድር በመካከላቸውም ያለው ሁሉ ጌታ ነው። የምታረጋግጡ ብትኾኑ (ነገሩ ይህ ነው)፤» አለው።

(ፈርዖንም) በዙሪያው ላሉት ሰዎች «አትሰሙምን» አለ፡ (ሙሳ) «ጌታችሁና የመጀመሪያዎቹ አባቶቻችሁም ጌታ ነው» አለው። (ፈርዖን) ያ ወደናገተ የተላከው መልክተኛችሁ በእርግጥ እብድ ነው አለ። (ሙሳ) «የምሥራቅና የምዕራብ በመካከላቸውም ያለው ነገር ሁሉ ጌታ ነው። ታውቁ እንደኾናችሁ (እመኑበት)» አለው። (ፈርዖን) «ከእኔ ሌላ አምላክን ብትይዝ በውነቱ ከእስረኞቹ አደርግሃለሁ» አለ።) ማለት ነው።

ቅዱስ ቁርአን የውይይትን እሴት ለማጠናከር የጠቀሳቸው አንቀጾች ቀለምን፣ ሃይማኖትንና ዜግነትን መሰረት ሳያደርግ የሰው ልጅ ስልጣኔን እድገት ያንጸባረቃሉ። ቅዱስ ቁርአን የሰው ልጅ ክብር በሰብእነቱ ብቻ መሆኑን አረጋግጦ የሁሉም ሰው መሰረት አንድ መሆኑን አመልክቷል። አላህ (ሱ.ወ.) እንድህ ይላል፡

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاَهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

ትርጉሙም (የአደምንም ልጆች በእርግጥ (ከሌላው ፍጡር) አከበርናቸው። በየብስና በባህርም አሳፈርናቸው። ከመልካሞችም (ሲሳዮች) ሰጠናቸው። ከፈጠርናቸውም ፍጡሮች በብዙዎቹ ላይ ማብለጥን አበለጥናቸው።) ማለት ነው። እንድሁም እንድህ ይላል፡

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

ትርጉሙም (እናንተ ሰዎች ሆይ! ያንን ከአንዲት ነፍስ (ከአዳም) የፈጠራችሁን ከእርስዎም መቀናጃዎን (ሔዋንን) የፈጠረውን ከእነርሱም ብዙ ወንዶችንና ሴቶች የበተነውን ጌታችሁን ፍሩ። ያንንም በርሱ የምትጠያየቁበትን አላህንና ዝምድናዎችንም (ከመቁረጥ) ተጠንቀቁ። አላህ በእናንተ ላይ ተጠባባቂ ነውና።) ማለት ነው።

ይህን ቃሌን ተናገርሁኝ ለኔና ለናንተም ከአላህ ዘንድ ምህረትን አለምናለሁ።

* * *

ምስጋና ለአለማቱ ጌታ ለአላህ ይገባው። የአላህ እዝነትና ሰላምም በነብያትን በአላህ መላክተኞች መደምደሜያ በሰዲና ሙሐመድ በቤተሰቦቻቸውና በመላ ባልደረቦቻቸው ይውረድ።

ሙስሊም ወንድሞች

ቅዱስ ቁርአን ካካተታቸው እሴቶች ሌላው ደግሞ በቁጣ ራሱን መቆጣጠርና ቁጭትንም መግታት የሚለው ነው። አንድ ሰው በዚህች ዓለም ሲኖር በአንድ ወቅት ቁጣውን የሚያስነሳ ነገር የሚያጋጥመው መሆኑ የማይቀር ነው። በዚህን ወቅት ታድያ ራሱን እንድቆጣጠር ታዟል። አላህ (ዐ.ወ.) እንድህ ይላል፡

{ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُقِيمُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ }

ትርጉሙም (ከጌታችሁ ወደ ኾነችም ምሕረትና ስፋትዋ እንደ ሰማያትና ምድር ወደ ኾነች ገነት አላህን ለሚፈሩ የተዘጋጀች ስትኾን ተቻኮሉ። ለእነዚያ በድሎትም ኾነ በችግር ለሚለግሱት፣ ቁጭትንም ገቺዎች ከሰዎችም ይቅርታ አድራጊዎች ለኾኑት (ተደግሳለች)። አላህም በጎ ሠሪዎችን ይወዳል።) ማለት ነው። እንድህም እንድህ ይላል፡

وَلَا يَأْتَلِ أَوْلِيُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أَوْلِيَا الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

ትርጉሙም (ከእናንተም የቸሮታና የክብረት ባለቤቶች የኾኑት ለቅርብ ዘመዶችና ለድኾች በአላህም መንገድ ለተሰደዱ ሰዎች ላይሰጡ አይማሉ። ይቅርታም ያድርጉ።

(ጥፋተኞቹን) ይለፉም። አላህ ለእናንተ ሊምር አትወዱምን አላህም መሐሪ አዛኝ ነው።) ማለት ነው። እንደህም ይላል፡

{ وَلَا تَسْتَفِيحُوا الدُّوَلَا السَّيِّئَةَ اذْفَعْ بِالدَّتِي هِيَ اَحْسَنُ فَاِنَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَانَتْهُ وَلِيٍّ حَمِيمٍ وَمَا يَدْقَاهَا اِلَّا الدَّيْنُ صَبَرُوا وَمَا يَدْقَاهَا اِلَّا التَّوْحُظُّ عَظِيمٌ }

ትርጉሙም (መልካሚቱና ክፉይቱም (ጸባይ) አይተካከሉም። በዚያች እርሷ መልካም በኾነችው ጸባይ (መጥፎይቱን) ገፍትር። ያን ጊዜ ያ ባንተና በእርሱ መካከል ጠብ ያለው ሰው እርሱ ልክ እንደ አዛኝ ዘመድ ይኾናል።) ማለት ነው። እንደህም ይላል፡

فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ . {

ትርጉሙም (ይቅርም ያለና ያሳመረ ሰው ምንዳው በአላህ ላይ ነው።) ማለት ነው። በቅዱስ ቁርአን ከተካተቱ እሴቶች ሌላው ደግሞ ሰዎችን ማስታረቅ ነው። ሰዎችን በማስታረቅ ዙሪያ የወረዱ የቅዱስ ቁርአን አንቀጾች በርካታዎች ናቸው። ይህ ተግባር ከአላህ ዘንድ መንዳ የሚያስገኝ መሆኑን አላህ (ዐ.ወ.) እንደህ በማለት አመልክቷል፡

{ لَا خَيْرَ كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا }

ትርጉሙም (ከውይይታቸው በምጽዋት ወይም በበጎ ሥራ ወይም በሰዎች መካከል በማስታረቅ ከሚያዙ ሰዎች ውይይት በስተቀር በብዙው ውስጥ ደግ ነገር የለበትም። ይኸንንም (የተባለውን) የአላህን ውዴታ ለመፈለግ የሚሠራ ሰው ታላቅ ምንዳን እንሰጠዋለን።) ማለት ነው።

فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوسٍ جَنَفًا اَوْ فُتْنًا صَلَّحَ بَيْنَهُمْ فَلَا اِثْمَ عَلَيْهِ اِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ {

ትርጉሙም (ከተናዛገርም በኩል (ከውነት) መዘንበልን ወይም (ከሢሶ በመጨመር) ኃጢአትን ያወቀና በመካከላቸው ያስታረቀ ሰው በእርሱ ላይ ኃጢአት የለበትም። አላህ በጣም መሐሪ አዛኝ ነውና።) ማለት ነው። እንደህም እንደህ ይላል፡

وَلَيْسَ اَلدُّوْنُكَفَنِ الْيَتَامَى، قُلْ اِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ، وَاِنْ تَخَالَطُوهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ، وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعَذَّتْكُمْ اِنْ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ {

ትርጉሙም (ከየቲሞችም ይጠይቁሃል። «ለእነርሱ (ገንዘባቸውን በማራባት) ማሳመር በላጭ ነው። ብትቀላቀሏቸውም ወንድሞቻችሁ ናቸው። አላህም

የሚያጠፋውን ከሚያበጀው (ለይቶ) ያውቃል። አላህም በሻ ኖሮ ባስቸገራችሁ ነበር፤ አላህ አሸናፊ ጥበብኛ ነውና» በላቸው።) ማለት ነው።

አላህ (ሱ.ወ.) ከሰዎች መካከል ጠብ የሚፈጠርን ሰው እንድህ በማለት በጥብቅ አስጠንቅቋል፡

{ وَمِنَ النَّاسِ يَعْجَبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ وَإِنَّا تَوَلَّيْ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسَادَ ۚ تَلَوَّ قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَكُنْتَ عِزَّةً بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْمِهَادُ } .

ትርጉሙም (ከሰዎችም ውስጥ እርሱ ክርክረ ብርቱ ሲኾን በቅርቡቱ ሕይወት ንግግሩ የሚደንቅህና በልቡ ውስጥ ባለው ነገር ላይ አላህን የሚያስመሰክር ሰው አልለ፡ (ካንተ) በዘረም ጊዜ በምድር ላይ በውስጧ ሊያበላሽና አዝመራንና እንስሳዎችን ሊያጠፋ ይሮጣል። አላህም ማበላሸትን አይወድም። ለእርሱ «አላህን ፍራ» በተባለም ጊዜ፤ ትዕቢቱ በኃጢአት (ሥራ) ላይ ትገፈፋዋለች። ገሀነምም በቂው ናት፤ (እርሷም) በእርግጥ የከፋች ምንጣፍ ናት።) ማለት ነው።

እኛ ሁላችንም ቅዱስ ቁርኣን ያካተታቸውንና ነብያችን (ሱ.ወ.) ግቢራዊ ያደረጓቸውን ሥነ ምግባራዊ እሴቶች ገቢራዊ ማድረግ እጅጉን ያስፈልገናል። ይህምም አባቶቻችን የደረሱበትን ስልጣኔ እንደገና ለማስመልስ ያስችለናል። አሕመድ ሸውቂ የተባለው ግብጻዊ የግጥ ምድራሲ እንድህ በማለታቸው ይደነቃሉ፡

የህዝቦች ህልውና ሥነ ምግባራቸው ነው። ሥነ ምግባራቸው ከተወገዱ እነሱም ከምድረ ገጽ ይወገዳሉ።

ጌታችን ሆይ! ወደመልካም ሥነ ምግባር ምራን ወደመልካም ሥነ ምግባር ያለ አንተ የሚመራ የለምና። መጥፎ ምግባርንም ከኛ አርቅልን። መጥፎ ምግባርንም ከኛ ያለ አንተ የሚያርቅ የለምና። ሀገራችንን ከመጥፎ ነገር ጠብቅልን ሰላምና ደህንነትንም በኛ ላይ አስፍን። አሜን።